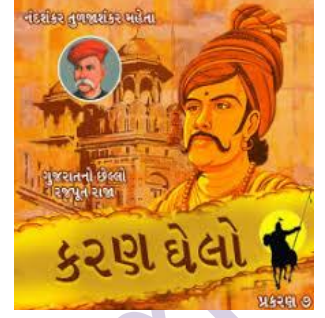

પુસ્તકનું નામ :- કરણઘેલો
લેખકનુંનામ :- નંદશંકર તુલજાશંકર મહેતા
સાહિત્ય પ્રકાર :- નવલકથા

ગુજરાતી સાહિત્યની સર્વપ્રથમ નવલકથા- કરણઘેલો

કરણઘેલો એ ઈ.સ. ૧૮૬૬માં લખાયેલ ગુજરાતી સાહિત્યની પ્રથમ નવલકથા છે. નંદશંકરે આ નવલકથા ૩૦ વર્ષની નાની વયે લખાયેલ છે. કરણઘેલો કઈ રીતે રચાઈ તેનો જવાબ નંદશંકરે પુસ્તકની પ્રસ્તાવનામાં જ આપે છે. આ સમયમાં ઘણાખરા લોકોને ગુજરાતી કવિતામાં લખેલી વાર્તાઓ વાંચવાનો ઘણો શોખ છે. પણ હજી સુધી એવી વાર્તાઓ ગ્રંથમાં લખાયેલી ગુજરાતી ભાષામાં ઘણી જ ઓછી છે. અને જે છે તે લોકમાં પ્રસિદ્ધ નથી, આ ખોટ પૂરી પાડવાને તૈયાર કરાવવાને આ પ્રાંતના માજી એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર મહેરબાન રસલ સાહેબ મારી આગળ પોતાની મરજી જણાવી તથા એક વાર્તા બનાવવાનું સાહેબે કહ્યું. તે પરથી આ પુસ્તક આશરે ત્રણ વર્ષ ઉપર રચ્યું પણ કેટલાક કારણોસર તે ઝડપથી છાપવાનું બન્યું નહીં. આ પરથી સ્પષ્ટ થાય કે અંગ્રેજોની પ્રેરણાથી નંદશંકરે આ નવલકથા લખી હતી. આ નવલકથાની પ્રથમ આવૃત્તિ મુંબઈ સરકારે પોતાના ખર્ચો પ્રગટ કરી હતી. માટે નિયમ પ્રમાણે નંદશંકરે તેના કોપીરાઈટ સરકારને આપી દેવા પડ્યા હતા. તેના બદલામાં સરકારે તેમને બાંધી રકમ આપવાનું નક્કી થયું હતું.

વાર્તાનું કેન્દ્રસ્થાન પુરાતન પાટણ શહેર છે. ફાર્બસ સંપાદિત 'રાસમાળા' માંથી ગુજરાતના અંતિમ રાજપૂત રાજા કરણઘેલાને પાત્ર બનાવી નંદશંકરે તેની આસપાસ કલ્પનાસૃષ્ટિ રચી છે. ઘણીખરી ઘટનાઓ અને પાત્રો ઐતિહાસિક છે. પાટણનો ઇતિહાસ જાણનારાઓને આ વાર્તા જાણીતી લાગશે. તે સમયના દિલ્લીના મુસલમાન પાદશાહોની રાજનીતિ, રાજપૂત સ્ત્રી પુરુષોનું શૂરાતન, મુસલમાનોનો જુસ્સો, ધર્મચરણ, કુલાભિમાન, હિન્દુઓ પર દર્ભદ્રેષ વગેરે બાબતોનું સાચું ચિત્રણ રજૂ કરવાનો આ કથાનો મૂળ ઉદ્દેશ

છે.પાટણ, દિલ્લી અને બાગલાણ આ ત્રણ કથાના કેન્દ્રસ્થાન છે. કેશવની પત્ની ગુણસુંદરીને સત્ ચડતાં તે રાજાના અને પાટણના વિનાશનો શાપ આપે છે. સતીનો આ શાપ નવલકથાનું કથાબીજ બને છે. કરણઘેલો નામના રાજવીના જીવન કથન રજૂ કરાય છે.એક ભાટના કવિત રચિત ઉપરથી હણાય છે કે ગુજરાત એટલે ગુજ્જર દેશમાં સંવત ૮૦૨ એટલે ઈ.સ. ૭૪૬ના વર્ષમાં એક શહેર સ્થાપવામાં આવ્યું હતું. મહા વદ સાતમને શનિવાર પાછલા પ્હોરમાં ત્રણ કલાકે વનરાજનો હૂકમ જાહેર થયો.જ્યોતિષવિદ્યામાં ઘણા પ્રવીણ એવા જૈનમાર્ગના જોષીઓને બોલાવી પ્રશ્ન કરવામાં આવ્યો કે, તે વખતે તેઓને શહેરના જન્માક્ષર તપાસીને ૧૨૯૭માં તે નગરનો નાશ થશે...

લેખક નવલકથાના મુખ્ય પાત્ર કરણઘેલાનું સરસ પાત્રાલેખન કરતાં લખ્યું છે કે કરણરાજાની ભરજીવાની હતી તેની ઉંમર ત્રીસ વર્ષની હતી. તેનું શરીર પરમેશ્વરની કૃપાથી નાનપણથી અંગકસરત ખડતલ, પાતળું અને જોરાવર હતું. તેની ચામડીનો રંગ ઘઉંવણો, શરીરે લાંબો હતો. તેનું મોં લંબગોળ હતું. તેનું નાક સીધું તથા લાંબુ હતું. તેના હોઠ નાના તથા બીડાયેલ હતા. જેથી હણાતું હતું કે તે ઘણો આગ્રહી એટલે જ કામ મનમાં ધારે તે કર્યા વિના રહેતો નહિ એ એનો સ્વભાવ હતો. આ નવલકથામાં ૧૮૩૭માં સુરતમાં લાગેલી આગ અને ત્યારપછી ઘર કરી ગયેલા વહેમો પણ નિરૂપાયા છે. વસ્તુની પસંદગી, તેની માવજત અને નાયકનું પાત્રાલેખન ત્રણેય બાબતમાં લેખકની સારી સફળતા મેળવી છે.

આ પુસ્તકમાં શરૂઆતથી જ ખબર પડી જાય છે કે લેખનમાં ઘણી ખામીઓ છે. વાક્યો ઘણા જ લાંબા અને ગુજરાતી પણ આજના કરતાં અલગ છે.